

**Varför är det viktigt med beredskap
inom kulturarvsarbete?**

Sverige befinner sig i ett allvarligt säkerhetsläge

- Rysslands väpnade angrepp på Ukraina, men även aktörer som Kina och Iran, påverkar vår säkerhet.
- Vi ser redan nu cyberattacker, sabotage mot kritisk infrastruktur och hybridhot.
- Vi behöver förhålla oss till en komplex hotbild och nya förutsättningar efter inträdet i Nato.

Varför är kulturarv hotat i krig?

”När ett kulturarv anses ha högt värde blir det en tacksam måltavla för angrepp, särskilt eftersom det som anses relaterat till människors identitet, till deras grupptillhörighet eller det som för människor närmare sin historia ofta ges ett högt värde. På så sätt blir förstörelsen personlig.”
(Anna McWilliams).”

- Förvanskning och propaganda
- Psykologisk påverkan
- Etnisk och kulturell rensning
- Plundring och illegal handel

Kulturen bygger motståndskraft och erbjuder demokratiska samtal

- Kulturhistoriskt viktiga platser och föremål kan bli måltavlor i syfte att bryta ner moralen och radera minnet av kultur.
- Kulturarv kan fungera som källa till motståndskraft och ge möjlighet till demokratiska och existentiella samtal.
- Det är viktigt att medborgarna har fortsatt tillgång till kulturarv under krig.

Hotanalys

Fysisk förstörelse: hoten spänner från direkta bombattacker och sabotage till oavsedda skador i samband med att frivilliga utan nödvändig kunskap hjälper till skydda kulturarv.

Cyberhot: attacker på digital infrastruktur hos museer och arkiv. Om till exempel all metadata som kopplar föremål i samlingar till informationen som finns om den förstörs, försvinner mycket kunskap.

Påverkanshot: Exempelvis genom att sprida ett negativt narrativ eller desinformation.

**Vad gör staten
för att höja beredskapsförmågan
gällande kulturarv?**

Kulturarv - en viktig samhällsfunktion

- Kulturarv är sedan 2023 med på [Myndigheten för civilt försvars](#) lista över viktiga samhällsfunktioner.
- Samhällsfunktionen kulturarv avser förmågan att samla in, skydda och bevara det materiella, immateriella och digitala kulturarvet och dokumentation av kulturarvet samt upprätthålla verksamheter vid museer, bibliotek och arkiv.

Två nya beredskapsmyndigheter 2025

- Beredskapsmyndigheter har ett mer omfattande ansvar för beredskapsförmåga än andra myndigheter.
- Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet är beredskapsmyndigheter. Vi ska verka för ökad beredskapsförmåga för kulturarv respektive för försörjning av grunddata (samhällsinformation).
- Fullgöra uppgifter i förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

Regeringsuppdrag om magasin och transporter 2025-2027

- Riksantikvarieämbetet ska vidta särskilda åtgärder för att stärka skyddet av kulturarv genom beredskapsplanering avseende undanförelsmagasin och säkra transporter.
- Åtgärderna ska syfta till att utveckla och stärka det civila försvaret och därmed bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret.

Utbildning med forskningsöversikt om museer och beredskap

Räkna med museerna

Vad säger forskningen?

Vad säger forskningen om museers roll i beredskapen? Hur är museerna förberedda och hur bidrar de mer generellt till samhällets beredskap? Här får du ta del av resultat från svenska och internationella studier.

i Klicka på rubrikerna för att läsa mer.

1. Kulturarv är en viktig samhällsfunktion

2. Museer står för normalitet under krig och kris

3. Museer dokumenterar samhällets erfarenheter av kriser

4. Museer förbereder sig för det värsta

Sammanställningen bygger på Riksantikvarieämbetets [forskningsöversikt](#) om museer och beredskap.

Skydd av kulturegendom

Utmärkning med den blåvita skölden - i enlighet med
1954 års Haagkonvention

Vad är 1954 års Haagkonvention?

- Den främsta internationella överenskommelsen för skydd av **kulturgendom** i händelse av väpnad konflikt
- Ratificerats av över två tredjedelar av världens länder
- Konventionen är del av den internationella humanitära rätten (**krigets lagar**) som syftar till att minska lidande och upprätthålla mänsklighet även under väpnade konflikter

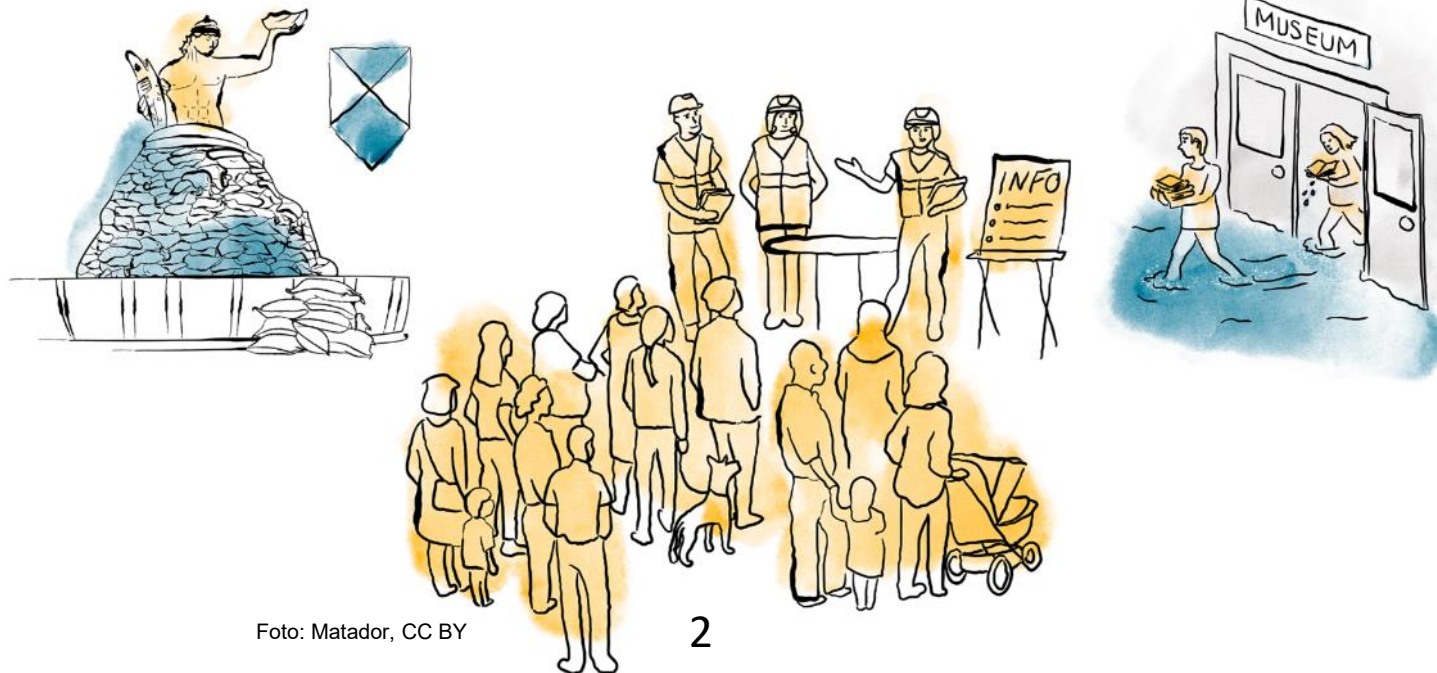

Foto: Matador, CC BY

Vad kräver konventionen (+ tilläggsprotokoll)?

- **Fredstida förberedelser:** Staterna ska i fredstid förbereda skydd av kulturegendom genom inventering, planering och utbildning av personal.
- **Att respektera kulturegendom:** Staterna ska avstå från att anfälla kulturegendom
- **Att skydda kulturegendom:** Staterna ska vidta åtgärder för att förhindra skada

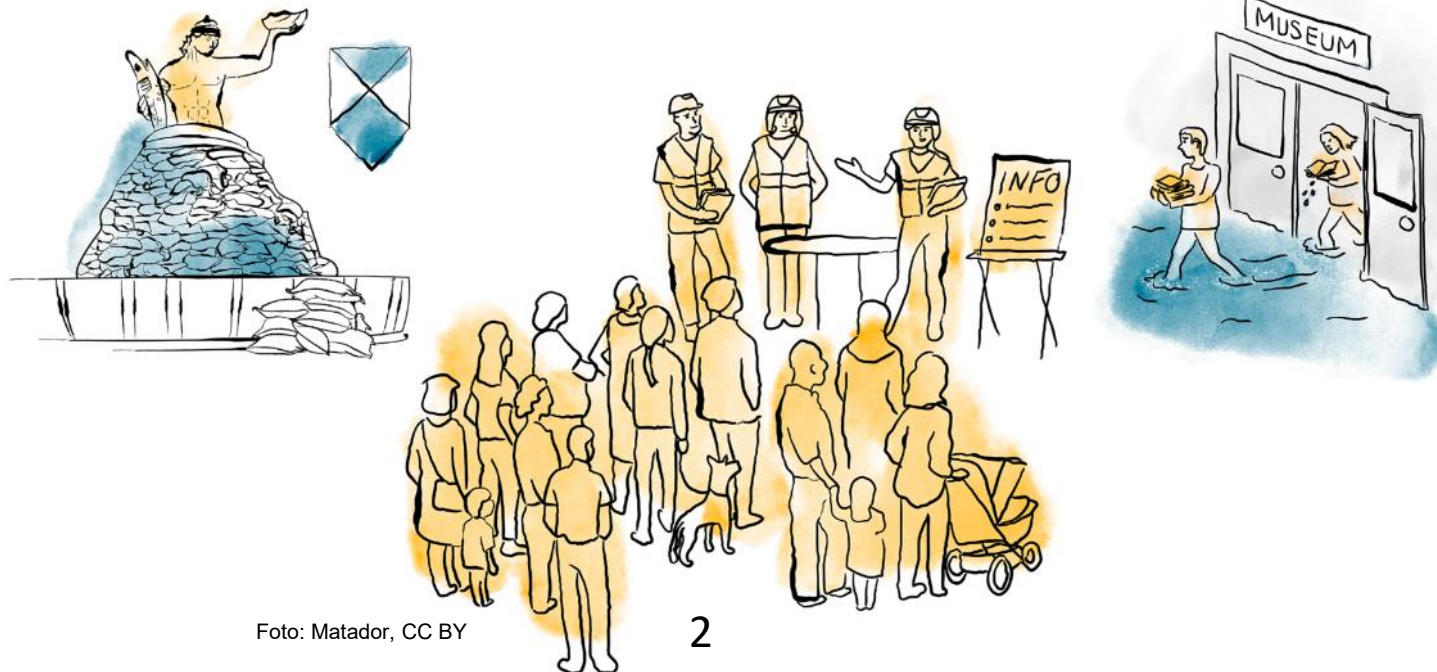

Foto: Matador, CC BY

Det internationella kännetecknet för kulturegendom: *Den blåvita skölden*

Grundprincip

- All kulturegendom omfattas av skydd enligt Haagkonventionen
- Skyddet är giltigt oavsett om egendomen är märkt med den blåvita skölden eller inte

Syftet med märkning

- Synliggör det befintliga skyddet
- Ökar medvetenheten hos både civila och militära aktörer
- Minskar risken för oavsiktliga skador
- Stärker möjligheten till ansvar och ansvarsutkrävande efter väpnad konflikt

Kulturegendom skyddad enligt 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt.

Svensk implementering av Haagkonventionen

Sveriges genomförande av konventionen

- Sverige är part till konventionen sedan 1954
- Konventionen har införlivats i svensk lag genom
 - Lag (2014:812) om skydd för kännetecken i den internationella humanitära rätten
 - Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12)
 - Riksantikvarieämbetets föreskrifter om utmärkning av kulturegendom (KRFS 2022:1)

Foto: Gabriella Ericson, CC BY

Lag (2014:812) om skydd för kännetecken i den internationella humanitära rätten

2 § Skyddade kännetecken

7. ett märke som utmärker kulturegendom och som består av en vapensköld med spetsen nedåt och med ett blåvitt snedkors...

9 § Straffansvar

Den som i strid med denna lag använder ett kännetecken i 2 § för varor, tjänster eller verksamheter eller för utmärkning på skyltar, anslag eller liknande döms för otillåten användning av kännetecken i den internationella humanitära rätten till **böter eller fängelse i högst sex månader.**

Riksantikvarieämbetets uppdrag enligt *Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12)*

18 a § **Riksantikvarieämbetet** ska efter samråd med Försvarmakten och Myndigheten för civilt försvar under fredstid **meddela de föreskrifter och vidta de förberedelser** som behövs för att de personer som avses i artikel 17 punkt 2 b) och c) i 1954 års Haagkonvention ska kunna förses med **kännetecken och identitetskort** enligt artikel 21 punkt 1 och 2 i tillämpningsföreskrifterna till nämnda konvention.
Förordning (2025:1089).

20 a § En ansökan om tillstånd att använda ett kännetecken enligt lagen (2014:812) om skydd för kännetecken i den internationella humanitära rätten prövas av

4. **Riksantikvarieämbetet** när det gäller det internationella kännetecknet för kulturoldom.
Förordning (2025:1089).

20 b § En ansökan om tillstånd enligt 20 a § ska vara skriftlig och innehålla uppgifter om

1. sökandens namn eller företagsnamn och adress,
2. vilket kännetecken som ansökan avser,
3. ändamålen med användningen av kännetecknet,
4. de omständigheter i övrigt som är av betydelse för prövningen av ärendet.

25 § **Länsstyrelsen** skall under fredstid **vidta de förberedelser som behövs för att utmärka** sådan kulturoldom som avses i artikel 17 punkt 2 a) i den i första stycket nämnda konventionen. Utmärkningen får göras redan i fredstid.
Riksantikvarieämbetet skall efter samråd med Försvarmakten **meddela de föreskrifter som behövs** för att uppgiften skall utföras. Förordning (2001:609).

Riksantikvarieämbetets föreskrifter om utmärkning av kulturegendom (KRFS 2022:1)

1 § I denna författning finns föreskrifter om de förberedelser som behövs för att utmärka sådan kulturegendom som inte står under särskilt skydd enligt Haagkonventionen den 14 maj 1954 om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt jämte tilläggsprotokoll (SÖ 1985:7).

2 § **Länsstyrelsen** ska göra ett urval av den kulturegendom som ska märkas ut. Före det slutliga urvalet ska länsstyrelsen bereda den som äger egendomen, den som förvaltar egendomen och **Försvarsmakten** tillfälle att yttra sig över utmärkningen. Länsstyrelsen ska ge in en elektronisk förteckning över urvalet av kultur egendom till Försvarsmakten. Förteckningen ska innehålla de geografiska koordinaterna och en kort beskrivning av egendomen.

3 § Utmärkning av kulturegendom genom användning av kännetecken enligt lagen (2014:812) om skydd för kännetecken i den internationella humanitära rätten får ske först efter det att **Riksantikvarieämbetet** har meddelat tillstånd enligt 20 a § 4 totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12).

4 § **Länsstyrelsen** ska låta tillverka det antal skyltar som behövs för utmärkningen. Skyltarna ska vara av beständigt material och kunna sättas upp väl synliga på eller bredvid egendomen.

5 § En skylt ska visa det kännetecken som anges i 2 § 7 lagen (2014:812) om skydd för kännetecken i den internationella humanitära rätten. Märket ska vara 15 cm högt och 10 cm brett och vara placerat över texten Kulturegendom skyddad enligt 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt.

6 § Efter att **Riksantikvarieämbetet** beviljat tillstånd enligt 4 § bestämmer **länsstyrelsen** om hur utmärkningen i övrigt ska genomföras.

7 § När länsstyrelsen har märkt ut viss kulturegendom ska myndigheten skicka in en aktuell förteckning över egendomen till Försvarsmakten. Det ska ske elektroniskt med uppgift om de geografiska koordinaterna. Förteckningen ska innehålla en kort beskrivning av egendomen.

Utmärkningsprocessen

Baserad på definitionen av kulturegendom i 1954 års Haagkonvention

Artikel 1 - Definition av kulturegendom

I denna konvention avses med termen "kulturegendom", utan hänsyn till ursprung eller äganderätt,

(a) fast och lös egendom av stor betydelse för varje folks kulturarv...

Länsstyrelsens roll

- Identifierar och gör urval av kulturogendom som ska märkas ut
- Samråder med berörda och relevanta aktörer
- Säkerställer att skyltar med den blåvita skölden tas fram och sätts upp på ett korrekt och enhetligt sätt

Riksantikvarieämbetets roll

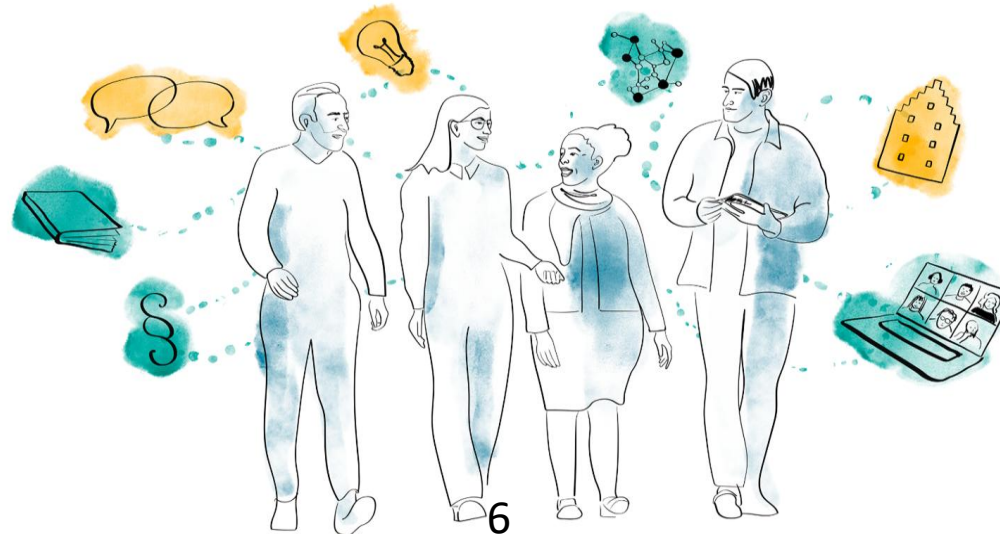
- Ansvarar för den nationella implementeringen av konventionen
- Tillståndsgivande myndighet för utmärkning med den blåvita skölden
- Tar fram föreskrifter och förberedelser för utökad användning av den blåvita skölden

11 av 21 länsstyrelser har fått tillstånd

609 kulturendomar har fått tillstånd

Frågor om utmärkning?

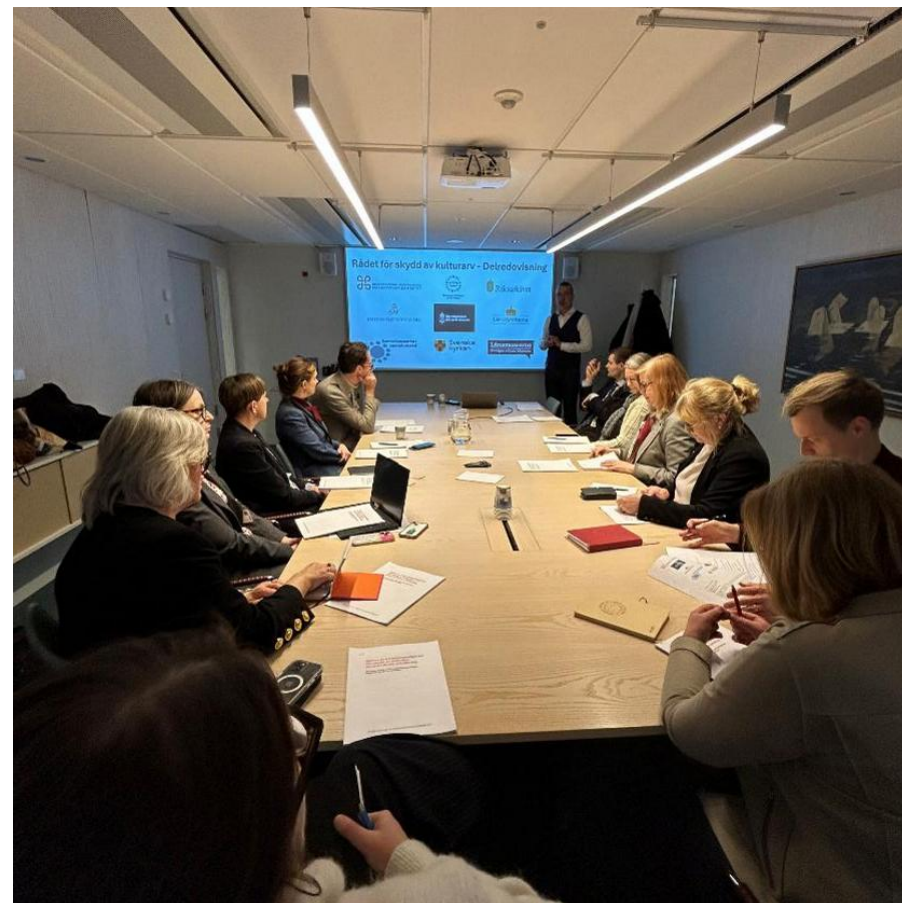
nicole.badylak@raa.se

Rådet för skydd av kulturarv

Om Rådet för skydd av kulturarv

- Syftet med rådet är att det ska bidra till en effektiv beredskapsplanering för skydd av samlingar av kulturarv samt kulturhistoriskt värdefulla fastigheter och miljöer i Sverige.
- Målgrupper för arbetet är aktörer som förvaltar eller arbetar med kulturarv eller med beredskapsfrågor som har betydelse för kulturarv.
- Riksantikvarieämbetet är sammankallande.

Uppdrag från regeringen 2024-2027

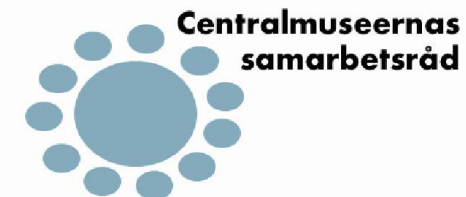
Rådets uppgift är att:

- samverka
- utbyta kunskap och erfarenhet
- identifiera behov av beredskapsåtgärder för skydd av kulturarv, samt väga samman och prioritera.

Uppdraget slutredovisas i december 2026.

Rådet för skydd av kulturarv

Delrapporter till regeringen

Rådet för skydd av kulturarv har sedan arbetet påbörjades överlämnat två delrapporter till regeringen.

Bedömningen är att takten i beredskapsarbetet måste öka för att möta regeringens mål om stärkt samhällsberedskap inom tre till fem år.

Behoven samlas i fem centrala områden där kulturarvsförvaltare behöver stärka sin förmåga.

Rådet pekar också ut tre insatser som prioriterade i det fortsatta arbetet.

Rådet ser fem områden där stärkt beredskapsförmåga behövs

Kunskapshöjning och övning

Digital beredskap

Förbereda för skydd på plats

Planera för undanförsel

Samverkan och resurser

Tre prioriterade insatser

Nya lösningar för digital beredskap bör utredas

Förmågan att skydda kulturarv behöver höjas genom kunskap och övning

Skydd av kulturarv på plats behöver förberedas och ansvar för anläggningar i civila försvaret klargöras.

Vad gör rådet 2026-2027?

Förbereder slutrapportering i december 2026.

- Sammanväger och prioriterar behov av åtgärder.
- Tar in synpunkter från det civila samhällets organisationer.
- Utvärderar och tycker till om en eventuell fortsättning.

Genomför insatser i framtagna handlingsplan:

- Metodstöd för skydd på plats
- Metodstöd för beredskapskopiering av data
- Systematik för undanförelse

Fortsätter samarbeta och kunskapsdela.

Fortsätter kommunicera rådets arbete och slutsatser.

Var kan man följa rådets arbete?

Besök raa.se för information och löpande uppdateringar.

Följ Riksantikvarieämbetet på [LinkedIn](https://www.linkedin.com/company/raa-se).

Prenumerera på Riksantikvarieämbetets [nyhetsbrev](#).

Följ Rådet för skydd av kulturarvs alla aktörer via deras webbplatser, sociala medier och nyhetsbrev.

Ta del av de seminarier, möten och konferenser Rådet för skydd av kulturarv deltar i.

Ladda ner Rådet för skydd av kulturarvs [delrapport 1](#) och [delrapport 2](#).

